

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра філософії та культурології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філологічного факультету

 /проф. Борис БУНЧУК/

“12” серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

СОЦІАЛЬНА СТРАТИФІКАЦІЯ І СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

обов'язкова

Освітньо-професійна програма «Соціальне забезпечення»

Спеціальність 232 Соціальне забезпечення

Галузь знань 23 Соціальна робота

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

філологічний факультет

Мова навчання українська

Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни Соціальна стратифікація і соціальні проблеми складена відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення», спеціальності 232 Соціальне забезпечення, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 12 від «2» вересня 2024 р.).

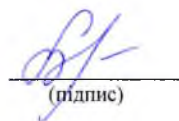
Розробник: **Шестакова Катерина Юрївна**, кандидат соціологічних наук, асистент кафедри філософії та культурології

Викладач: **Шестакова Катерина Юрївна**, кандидат соціологічних наук, асистент кафедри філософії та культурології

Погоджено з гарантом ОП і затверджено на засіданні кафедри філософії та культурології

Протокол № 1 від “12” серпня 2024 року

Завідувач кафедри філософії та культурології

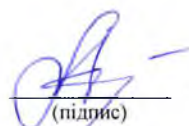
(підпис)

Ольга РУПТАШ

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від “12” серпня 2024 року

Голова методичної ради філологічного факультету

(підпис)

Алла АНТОФІЙЧУК

1. Мета навчальної дисципліни. Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Соціальна стратифікація і соціальні проблеми» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 232 Соціальне забезпечення. Сучасні тенденції розвитку суспільств з високим рівнем цивілізації мають глобалізаційний характер. Це означає, що проблеми, що стосуються конкретних регіонів, категорій та груп, повинні бути вирішені, враховуючи загальний контекст даної країни і навіть світу. Відтак, соціальний розвиток є важливою категорією соціального забезпечення. Враховуючи це, ми можемо проводити спостереження, вимірювання та порівняння явищ, процесів і цілих соціальних структур. Як свого часу зауважував Пйотр Штомпка, зміни можуть стосуватися або соціальної системи в цілому, або її окремих частин. Саме тому уміння проаналізувати причини, перебіг та особливості соціального розвитку на національному чи локальному рівнях є важливою навичкою у роботі менеджера соціальної сфери. Отже, метою дисципліни «Соціальна стратифікація і соціальні проблеми» є запропонувати студентам соціологічні та дотичні до соціології теорії соціального розвитку та соціальних змін, які стануть добрим інструментарієм для осягнення динаміки трансформацій всередині соціальних систем та суспільств, а також навчити конкретизувати соціальні зміни.

2. Результати навчання.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення» (перший рівень вищої освіти) за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення», галузі знань 23 «Соціальна робота», затвердженої Вченою радою ЧНУ імені Ю. Федьковича, протокол №4 від 24 квітня 2023 р., вивчення предмета «Соціальна стратифікація і соціальні проблеми» надає такі **програмні компетентності**.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Фахові компетентності (ФК):

ФК1. Здатність аналізувати суспільні процеси, пов'язані з соціальним розвитком держави.

ФК2. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.

ФК14. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення» (перший рівень вищої освіти) за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення», галузі знань 23 «Соціальна робота», затвердженої Вченою радою ЧНУ імені Ю. Федьковича, протокол №4 від 24 квітня 2023 р., **програмними результатами (ПР)** вивчення предмета «Соціальна стратифікація і соціальні проблеми» наступні:

ПР2. Ідентифікувати причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства та прояви соціально-економічних проблем у різних категорій населення.

ПР7. Використовувати базові знання про принципи державної соціальної політики та шляхи соціального забезпечення населення

ПР10. Визначати умови соціально-економічної підтримки різних категорій населення.

- ~ ПР11. Визначати соціальні проблеми та потреби і причини їх виникнення, тенденції розвитку, наслідки, соціальний стан певних категорій населення.
- ~ ПР12. Аналізувати ефективність соціально-економічної підтримки населення та здійснювати відповідну корекцію в межах компетентності.
- ~ ПР13. Аналізувати та оцінювати рівень матеріально-економічного захисту різних категорій населення.
- ~ ПР17. Пояснювати актуальні процеси у соціальній сфері та соціальному забезпеченні.

3. Опис навчальної дисципліни

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	1	4	120	15		30		75		Залік

3.1. Загальна інформація

3.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість кредитів / годин 4/120											
	денна форма						заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Антропогенез як передумова суспільного розвитку. Суспільство і типи суспільств.	13	1	2			10						
Тема 2. Види рушійних сил у процесі суспільного розвитку. Соціологічні концепції соціальних змін.	8	1	2			5						
Тема 3. Поняття «соціальної проблеми» у науковому дискурсі	8	1	2			5						
Тема 4. Системи соціальної стратифікації. Теорії стратифікації в західних суспільствах	11	2	4			5						
Тема 5. Класи в західних суспільствах, нерівність та економічна	11	2	4			5						

конкурентність. Соціальна мобільність.												
Тема 6. Соціальні зміни та соціальний прогрес. Індустріальні та постіндустріальні суспільства	16	2	4			10						
Тема 7. Особливості соціальної структури українського суспільства	21	2	4			15						
Тема 8. Соціальні проблеми сучасного українського суспільства	21	2	4			15						
Тема 9. Революційний та еволюційний типи розвитку. Соціальні зміни у сучасній Україні	11	2	4			5						
Усього годин	120	15	30			75						
Підсумкова форма контролю	Залік											

3.3. Тематика семінарських занять

№	Назва теми з основними питаннями - план	Кількість годин
1.	<p>Антропогенез як передумова суспільного розвитку. Суспільство і типи суспільств.</p> <p>Черниш Н., Соціологія. Курс лекцій. https://shron1.chtyvo.org.ua/Chernysh_Nataliia/Sotsiologhiiia_Kurs_lectsii.pdf?PHPSESSID=3ph8nkdki292o4kajbepuvo2 С. 139 - 158. Розподілити між собою і проаналізувати. Погуглити термін (дефініцію) «Суспільство», за бажання можна англійською чи іншими іноземними мовами, постаратись перекласти і пояснити особливість трактовки, можливо, будуть особливості в подвійному значенні деяких слів. З підручника Ентоні Гіденса «Соціологія» Соціологія: пер. с англ. - Гіденс Е. - Соціологія (ellib.org.ua) проаналізувати РОЗДІЛ 3 «Типи суспільства», а саме: Найдавніші суспільства Скотарські та аграрні суспільства Неіндустріальні цивілізації Сучасний світ: індустріальні суспільства</p>	2
2.	<p>Види рушійних сил у процесі суспільного розвитку. Соціологічні концепції соціальних змін.</p> <p>Проаналізувати статті:</p> <ol style="list-style-type: none"> Ковтуненко Е. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН. https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob.18.95.pdf ЄРМОЛЕНКО Анатолій, КОНЦЕПТ РАЦІОНАЛЬНОСТІ В СОЦІОЛОГІЇ МАКСА ВЕБЕРА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ НАУКИ. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22662/Yermolenko_Kontsept_ratsionalnosti%20_v_sotsiologhii%20Maksa_Vebera_ta_yoho_vplyv_na_suchasni_sotsialni_nauky.pdf?sequence=1&isAllowed=y 	2
3.	Поняття «соціальної проблеми» у науковому дискурсі	2

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знайти по 2 визначення, що таке соціальна проблема, з інших джерел, які не наведені у списку рекомендованої літератури та у презентації. 2. Проаналізувати статтю Кацьори О. Соціальна проблема зазразком, аналіз статті прикріпити в Мудлі. 	
4.	<p>Системи соціальної стратифікації. Теорії стратифікації в західних суспільствах Заняття 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ентоні Гіденс http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-173.html Соціальний поділ на класи, с. 303-316 Рахманов О.А. Соціальна стратифікація і класова структура суспільства: навчально-методичний комплекс. – К.: КНЕУ, 2011. – С. 5-13. 2. https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_Administration_and_Marketing_Personn/Rakhmanov/Rakhmanov_stratifik.pdf <p>У чому відмінність між рабством і кріпосним правом?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Раджу відео про рабство, документальний матеріал https://www.youtube.com/watch?v=76FqxIQwflw 2. Документальна передача про касту в Індії, англійська мова, доступні субтитри українською https://www.youtube.com/watch?v=P8idvu5zJ8c 3. Невеличке відео про середньовічний феодалізм, англійська мова, доступні субтитри українською https://www.youtube.com/watch?v=5Whvf2EPe-g <p>Заняття 2 http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-173.html Ентоні Гіденс, Соціальна мобільність, с. 316-317 Бідність і нерівність, с. 324-334</p>	4
5.	<p>Класи і класова-структура: теоретичні і прикладні аспекти вивчення Питання для обговорення</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте суть поняття «клас» та «соціально-класова структура». 2. Охарактеризуйте сучасні теоретичні підходи до вивчення класової структури: неомарксизм, неовеберіанство, постмодерністський підхід. 3. Прокоментуйте погляди Е.Гіденса на класи в «сьогоднішніх західних суспільствах»: <ol style="list-style-type: none"> а) які тенденції окреслює вчений щодо відмінностей в статках і доходах різних класів; б) які особливості сучасного вищого, середнього, робітничого і найнижчого класів виділяє Е.Гіденс; в) які зміни відбуваються в класовій структурі сучасних високорозвинених суспільств. 4. Дослідження класової структури сучасного українського суспільства. 	4
6.	<p>Соціальні зміни та соціальний прогрес. Індустріальні та постіндустріальні суспільства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Найдавніші суспільства: мисливці та збирачі 2. Скотарські та аграрні суспільства 3. Неіндустріальні цивілізації або традиційні держави 4. Сучасний світ: індустріальні суспільства 	4
7.	<p>Основні риси соціально-демографічної структури сучасного українського суспільства Питання для обговорення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте суть поняття соціально-демографічна структура. 2. Назвіть та проаналізуйте вияви гендерної нерівності в Україні. 3. Охарактеризуйте молодь як специфічну соціально-демографічну групу. 4. Охарактеризуйте рівень народжуваності, смертності, шлюбності в сучасній Україні. 5. Загальні особливості соціально-демографічної структури сучасного українського суспільства. 	4
8.	<p>Соціальні проблеми сучасного українського суспільства</p>	4

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нерівність та доходи в українському суспільстві 2. ЯК ВІДБУДОВУВАТИ УКРАЇНУ — СОЦІОЛОГІЧНЕ ОПИТУВАННЯ ГРОМАДЯН ТА ПРЕДСТАВНИКІВ БІЗНЕСУ. Березень – квітень 2023. https://drive.google.com/file/d/1v30npi8x6bK1ghKIoIaSFG9ZxyvNZxqQ/view 3. ДЕВ'ЯТЕ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНЕ ОПИТУВАННЯ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ (26 КВІТНЯ 2022). https://ratinggroup.ua/research/ukraine/devyatyy_obschenacionalnyy_opros_socialno-ekonomicheskie_problemy_vo_vremya_voyny_26_aprelya_2022.html 4. ДИНАМІКА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ В УКРАЇНІ: ОПИТУВАННЯ IRI. Травень 2018. https://ratinggroup.ua/research/ukraine/0063e745819871f4c681514866a6c0cf.html 	
9.	<p>Революційний та еволюційний типи розвитку. Соціальні зміни у сучасній Україні</p> <p><i>Завдання та проблеми для обговорення:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Дефініції та визначення соціальних рухів 2) Обрати будь-який приклад суспільного руху (загальновідомі можна пошукати у посібнику І. Гомзи) і проаналізувати його з точки зору визначення/дефініції, ідентичності руху, детальніше у Посібнику, с. 86-89). 3) Пояснити, за яких умов революцію можна назвати соціальним рухом, подати приклад. 	4

3.4. Тематика практичних занять

№	Назва теми (завдання)	Кількість годин
1		
2		
...		

3.5. Тематика лабораторних занять

№	Назва теми (завдання)	Кількість годин
1		
2		
...		

3.6. Індивідуальні завдання, передбачені індивідуальним планом

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Охарактеризуйте погляди видатних філософів на проблеми соціальної рівності і соціальної справедливості.	1
2.	Розкрийте суть поняття соціальна стратифікація та соціальна мобільність.	1
3.	Проаналізуйте характерні риси основних типів стратифікаційних систем та процеси соціальної мобільності в них.	1
4.	Охарактеризуйте погляди видатних соціологів на проблеми вивчення соціальної стратифікації (К.Маркс, М.Вебер, П.Сорокін, Е.Райт, Дж.Голдторп, П.Бурдьє, Е.Гіденс та ін.).	1
5.	Соціальна група як елемент соціальної структури.	1
6.	Соціальні статуси та соціальні ролі.	1
7.	Соціальні інститути та їх функції.	1
8.	Типологія соціальних організацій.	1

9.	Сутність понять соціальна система, соціальна структура, соціальні зв'язки та соціальні взаємовідносини, соціальна дія.	1
10.	Теоретичні засади вивчення соціальної структури.	1
11.	Традиційні та специфічні методи вивчення соціальної структури в соціології.	1
12.	Характеристика соціальної структури радянського суспільства.	1
13.	Характеристика основних зрізів соціальної структури сучасного українського суспільства.	1
14.	Проблеми формування середнього класу в Україні.	1
15.	Соціальна поляризація як вираз протиріч соціальної структури сучасного українського суспільства.	1
16.	Особливості етнічної стратифікації в українському суспільстві.	1
17.	Інституційні моделі функціонування полі етнічних та багатомовних спільнот.	1
18.	Виклики глобалізації та моделі запобігання етномовним конфліктам.	1
19.	Тенденції в етнічній та етномовній динаміці населення України (за матеріалами переписів населення).	1
20.	Становлення концепції «соціальних класів» в суспільствознавчій думці.	1
21.	Традиції вивчення середнього класу в західній соціології.	1
22.	Соціальний портрет українського середнього класу.	1
23.	Дискусії щодо існування середнього класу в пострадянському суспільстві.	1
24.	Особливості етнічної стратифікації в українському суспільстві.	1
25.	Інституційні моделі функціонування полі етнічних та багатомовних спільнот.	1
26.	Виклики глобалізації та моделі запобігання етномовним конфліктам.	1
27.	Тенденції в етнічній та етномовній динаміці населення України (за матеріалами переписів населення).	1
28.	Становлення концепції «соціальних класів» в суспільствознавчій думці.	1
29.	Наведіть приклади групової соціальної мобільності в радянський період історії України.	1
30.	Охарактеризуйте трансформацію інституційної структури сучасного українського суспільства	1

3.7. Самостійна робота студента (ІНДЗ)

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
Тема 1	<p>Антропогенез як передумова суспільного розвитку.</p> <p>Суспільство і типи суспільств</p> <p><i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Особливості розвитку первісних суспільств Неіндустріальні цивілізації, або традиційні держави Глобалізація та її ознаки 	10	

	<i>Робота над практичними завданнями до теми: розробити порівняльну таблицю ризиків традиційного та інформаційного суспільства</i>		
Тема 2	Види рушійних сил у процесі суспільного розвитку. Соціологічні концепції соціальних змін <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Соціальна політика та економічна політика: спільне та відмінне 2. Розвиток, модернізація, прогрес: спільне та відмінне 3. Підприємництво як рушійна сила суспільного прогресу 4. Теорії циклічних змін О. Шпенглера і А. Тойнбі <i>Робота над практичними завданнями до теми: написати рецензію на наукову статтю за тематикою заняття</i>	5	
Тема 3	Поняття «соціальної проблеми» у науковому дискурсі <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Історичне тло категорії «соціальна проблема» 2. Соціальні проблеми в теорії Роберта Мертона 3. Теорія стигматизації (наклеювання ярликів) як підхід до розгляду соціальних проблем) <i>Робота над практичними завданнями до теми: написати рецензію на наукову статтю за тематикою заняття</i>	5	
Тема 4	Системи соціальної стратифікації. Теорії стратифікації в західних суспільствах <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Класовий поділ за Максом Вебером. 2. Соціальна стратифікація в теоріях П'єра Бурд'є. <i>Робота над практичними завданнями до теми: опрацювати порівняльну характеристику основних систем стратифікації – рабство, касты, стани, класи</i>	5	
Тема 5	Класи в західних суспільствах, нерівність та економічна конкурентність. Соціальна мобільність <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Дослідження Джона Голторпа про зміни робітничого класу. 2. Теорія О.Райта і андерклас. <i>Робота над практичними завданнями до теми: написати рецензію на наукову статтю за тематикою заняття або підготувати есе на тему «Мої шанси на мобільність».</i>	5	
Тема 6	Соціальні зміни та соціальний прогрес. Індустріальні та постіндустріальні суспільства <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Постіндустріальний процес як виклик для інституту держави. 2. Формування постіндустріального суспільства як передумова розвитку економіки знань 3. Інформація та інформаційне суспільство	10	
Тема 7	Особливості соціальної структури українського суспільства <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Соціальна структура українського суспільства в уявленні громадян (аналіз опитувань суспільної думки). 2. Динаміка індексів соціального статусу в Україні. 3. Середній клас в Україні: основні характеристики та особливості формування	10	

Тема 8	<p>Соціальні проблеми сучасного українського суспільства <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Соціальна політика та економічна політика: спільне та відмінне. Поняття та зміст соціального мінімуму. Соціальна політика та ринок (ринкова економіка). Громадянське суспільство та його роль у формуванні соціальної політики. <p><i>Робота над практичними завданнями до теми</i></p>	5	
Тема 9	<p>Революційний та еволюційний типи розвитку. Соціальні зміни у сучасній Україні <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Міграційні процеси в Україні як наслідок російської збройної агресії (2014-2023). Соціальні потреби в Україні під час війни. Укріплення громадянського суспільства в Україні (2014-2023). Антиколоніалізм як рушійна сила розвитку України. <p><i>Робота над практичними завданнями до теми: у формі есе дати власну оцінку соціальних змін, що відбуваються в Україні</i></p>	5	

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни визначається викладачем, з урахуванням специфіки дисципліни.

4. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)									Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		
5	5	10	10	5	5	10	5	5	40	100

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

6. Форми поточного та підсумкового контролю

Максимальна оцінка за види робіт:

Виступ на семінарському занятті (доповнений презентацією) – 3 бали
Усне доповнення на семінарському занятті, активність під час обговорення – 1-2 бали
Аналіз статті – 3 бали
Есе – 3 бали (приклади есе наведені в системі Moodle).
Присутність на лекціях – 1 бал за кожне заняття

Вимоги до аналізу статті

Реферативний огляд статті є формою закріплення і контролю знань та навичок, набутих студентами в процесі навчання.

Стиль викладення матеріалу має бути науково-діловим.

Матеріал розподіляється рівномірно у відповідності до плану реферативного огляду:

- **вступ** (обґрунтувати актуальність та практичне значення обраної автором проблеми, визначити мету та завдання статті);
- **основна частина** (розкривається тема статті шляхом висвітлення основних питань, дозволяється зробити короткий переказ своїми словами основних позицій змісту);
- **висновки** (необхідно сформулювати: а) науково-теоретичні та практичні підсумки статті; б) навести теоретичні та практичні рекомендації, що впливають з проведеного аналізу. Вони повинні логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу).

Аналіз наукової статті передбачає грамотність. Обсяг аналізу – 1 сторінка формату А4, інтервал 1, шрифт 12.

Основні вимоги до змісту та оформлення презентації¹

1. Вимоги до змісту мультимедійної презентації:

- відповідність змісту презентації поставленим дидактичним цілям і завданням;
- дотримання прийнятих правил орфографії, пунктуації, скорочень і правил оформлення тексту (відсутність точки в заголовках тощо);
- відсутність фактичних помилок, достовірність представленої інформації;
- лаконічність тексту на слайді;
- завершеність (зміст кожної частини текстової інформації логічно завершено);
- максимальна інформативність тексту;
- розташування інформації на слайді (переважно горизонтальне розташування інформації, якщо на слайді картинка, напис повинен розташовуватися під нею; бажано форматувати текст по ширині, не допускати «рваних» країв тексту);
- наявність не більше одного логічного наголосу: почервоніння, яскравість, обведення, миготіння, рух;
- інформація подана привабливо, оригінально, звертає увагу учнів.

2. Вимоги до візуального і звукового ряду:

- відповідність зображень змісту;
- відповідність зображень віковим особливостям учнів;
- якість зображення (контраст зображення по відношенню до фону; відсутність «зайвих» деталей на фотографії або картинці, яскравість і контрастність зображення, однаковий формат файлів);
- якість музичного ряду (ненав'язливість музики, відсутність сторонніх шумів);
- обґрунтованість і раціональність використання графічних об'єктів.

3. Вимоги до тексту:

- текст виразно видно на тлі слайда, використання контрастних кольорів для фону і тексту;
- використання не більше 1-2-х варіантів шрифту.

¹ Опрацьовано на основі

http://teacher.at.ua/publ/innovacijni_tekhnologiji_navchannja/osnovni_vimogi_do_zmistu_ta_oformlennja_prezentaciji/63-1-0-5893

4. Вимоги до дизайну:

- використання єдиного стилю оформлення;
 - відповідність стилю оформлення презентації (графічного, звукового, анімаційного) змісту презентації;
 - використання для фону слайда психологічно комфортних тонів;
 - використання не більше трьох кольорів на одному слайді (один для фону, другий для заголовків, третій для тексту).
1. Презентація не повинна бути монотонною і громіздкою (оптимальний обсяг 10-13 слайдів).
 2. На титульному слайді вказуються дані автора (ПІБ і назву навчального закладу), назва матеріалу, дата розробки.
 3. На останньому слайді вказується перелік використаних джерел, активні посилання на всі графічні об'єкти (якщо джерело не вказане одразу на слайді після графіки). На завершальному слайді можна ще раз вказати інформацію про автора презентації.

Вимоги до есе

Есе – (з французької *essai* – «спроба, нарис») – прозаїчний твір невеликого обсягу та вільної композиції, який виражає індивідуальні враження та думки з конкретного приводу або питання, яке заздалегідь не претендує на вичерпну відповідь. Це нове, з певним суб'єктивним тоном слово про щось, що має філософський, історико-біографічний, публіцистичний, літературно-критичний, науково-популярний характер.

~ **Стиль есе вирізняється:**

- ~ образністю;
- ~ афористичністю;
- ~ парадоксальністю.

~ **Для передачі особистісного сприйняття автор застосовує:**

- ~ чисельні приклади, проводить паралелі;
- ~ добирає аналогії;
- ~ використовує асоціації.

~ **Есе буде виглядати багатше та цікавіше, якщо в ньому наявні:**

- ~ непередбачувані висновки;
- ~ неочікувані повороти;
- ~ цікаві зціплення.

~ **Специфіка жанру есе:**

1. Назва есе не знаходиться у прямому зв'язку з метою: окрім відображення змісту роботи вона може бути відправним пунктом у роздумах автора, виражати взаємозв'язок частини та цілого.
2. Якщо у творі на літературну тему повинно превалювати раціональне поєднання аналізу художнього твору з власними судженнями, то в есе – яскраво виражена авторська позиція.
3. Індивідуальний авторський стиль – вимога жанру есе!

~ **Рекомендації до структури есе:**

~ Есе являє собою постановку невеликої, конкретної проблеми, яка зазвичай виступає в якості назви самого есе, з наступним розкриттям проблеми студентом;

~ Есе відповідає на питання «Чому?», однак не на описові питання «Як?», «Який?», «Про що?», або питання, які вимагають відповіді «Так» або «Ні». Іншими словами, есе є певним листом уявному товаришу, який задав питання «Чому?». У відповіді повинно міститись не менше трьох чітких позицій автора (наприклад, «я вважаю», «поперше»...), а у висновках чітко означена позиція автора.

~ В есе припустима полеміка з іншими авторами (їх думкою), оскільки до завдань студента входить обов'язкова демонстрація начитаності з даного предмета.

Цитування інших авторів припустиме, але помірковано, до конкретного випадку. Внизу сторінки робиться посилання (автор, книга або стаття, рік та місце видання, сторінка). В кінці роботи вказують прочитану літературу (у разі використання конкретних посилань).

Роботу слід логічно вивіряти, писати послідовно. План не включається до роботи.

Перший абзац – завжди короткий виклад того, про що робота (постановка проблеми, сутність).

В основній частині наводиться аргументація пояснення проблеми, підкріплюючи початкове твердження.

В кінці висновок, який впливає з попередніх аргументованих пояснень, що підтверджує початкове твердження.

Загальний обсяг есе – 4-5 сторінок (обґрунтування проблеми – 0,5 сторінки; розкриття в трьох тезах – кожна по 1 сторінці; висновок – 1 сторінка).

Есе – один з небагатьох видів студентських робіт, де можна використовувати епіграф.

7. Рекомендована література

7.1. Фахова (основна) – українських та зарубіжних учених

1. Теорія соціальних змін: сучасні соціологічні концептуалізації [Електронний ресурс] : навчальний посібник / П. В. Кутуєв, О. В. Богданова, М. І. Клименко, Т. В. Коломієць [та ін.] ; НТУУ «КПІ». – Електронні текстові дані (1 файл: 1,39 Мбайт). – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2014. – 220 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/18464>
2. Ковтуненко Е.С. Соціальні зміни: поняття та види // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, 2002. – с. 224-228.
3. Богданова О. В. Демократизаційні соціальні рухи у контексті підприємницької індустріалізації (на прикладі США кін. ХІХ – поч. ХХ ст.) // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Серія: соціологічні науки. – 2005. – Т. 46. – С. 71–77.

7.2. Допоміжна

1. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм / Ернест Гелнер.; пер. з англ. — К.: Таксон, 2003. – 300 с.
2. Кутуєв П.В. Соціологія та ідеологія в соціологічному дискурсі: випадок Андре Гундера Франка // Наукові записки. Збірник. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2003. – Вип. 24.
3. Co po kryzysie?, red. G. Skapska, M.S. Szczepański, Ż. Stasieniuk, Warszawa 2016.
4. What Is a Social Problem? <https://open.lib.umn.edu/socialproblems/chapter/1-1-what-is-a-social-problem/>
5. Vollmer Handrik, The Sociology of Disruption, Disaster and Social Change: Punctuated Cooperation, Cambridge, 2013. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=tUHvYTVkPWMC&oi=fnd&pg=PR7&dq=social+change+sociology&ots=X9M_KucgBk&sig=WhxgXOOj9qivtclN50x7H7zL5o&redir_esc=y#v=onepage&q=social%20change%20sociology&f=false

8. Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека Інституту соціології НАН http://i-soc.com.ua/institute/el_library.php
2. База даних соціологічних досліджень Центру Разумкова <http://www.razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php>
3. Інститут масової інформації <https://imi.org.ua/>
4. Ресурс статистичної служби Європейського Союзу <http://ec.europa.eu/eurostat>

5. База опитувань Фонду демократичних ініціатив імені Ілька Кучеріва
<http://dif.org.ua/ua/polls/>

Питання, які виносяться на залік

1. Розкрийте сутність поняття «соціальна система». Поясніть, які властивості соціальної системи називають емерджентними.
2. Розкрийте суть поняття «соціальна структура».
3. Поясніть, як співвідносяться поняття «суспільство», «соціальна система» та «соціальна структура».
4. Розкрийте суть системних уявлення про суспільство.
5. Охарактеризуйте поняття соціальних зв'язків та взаємодій.
6. Назвіть та розкрийте зміст сучасних теорій соціальної взаємодії.
7. Розкрийте суть теоретичної дилеми «структура і діяльність» (за Е.Гіденсом).
8. Назвіть та охарактеризуйте методи вивчення соціальної структури в соціології.
9. Охарактеризуйте роль загальнонаукових методів у вивченні соціальної структури.
10. Охарактеризуйте роль методів збору соціологічної інформації при вивченні соціальної структури суспільства.
11. Назвіть та охарактеризуйте основні напрямки теоретичного аналізу соціальної структури.
12. Розкрийте значення творчої спадщини П.Сорокіна для вивчення проблем соціальної структури.
13. Охарактеризуйте суть ідей Т.Парсонса щодо вивчення структури соціальної дії та соціальних систем.
14. Розкрийте суть теорії соціальної структури П'єра Бурдьє.
15. Охарактеризуйте суть теорії структурації Е.Гідденса.
16. Охарактеризуйте ідеї П.Штомпки про підходи до вивчення соціальної структури.
17. Поясніть, чому проблема вивчення соціальної структури суспільства є однією з центральних у соціології.
18. Визначить актуальність вивчення соціальної структури сучасного українського суспільства.
19. Розкрийте суть базових категорій теорії соціальної структури: соціальний простір, соціальний капітал, ідентифікація, соціальна стратифікація, соціальна мобільність тощо.
20. Охарактеризуйте поняття «соціальна група» та «групова ідентифікація».
21. Розкрийте значення категорій «соціальний статус» та «соціальна роль» для вивчення соціальної структури суспільства.
22. Поясніть, в чому виявляється конкретно-історичний характер соціальної структури суспільства.
23. Розкрийте суть поняття «соціальний статус», назвіть типи статусів.
24. Розкрийте суть поняття «соціальна мобільність».
25. Охарактеризуйте канали соціальної мобільності.
26. Дайте визначення поняття «соціальний інститут». Охарактеризуйте типи та функції соціальних інститутів.
27. Окресліть роль соціальних організацій в структурі сучасного суспільств.
28. Окресліть суть поняття соціальна стратифікація.
29. Назвіть та охарактеризуйте основні типи стратифікаційних систем.
30. Розкрийте суть ідей соціальної рівності і соціальної справедливості в суспільній думці до виникнення соціології.
31. Проаналізуйте стратифікаційну теорію К.Маркса.
32. Розкрийте суть стратифікаційної концепції М.Вебера.
33. Окресліть суть досліджень стратифікаційних процесів в сучасній соціології.

34. Охарактеризуйте процеси соціальної мобільності в конкретних типах стратифікаційних систем.
35. Охарактеризуйте суть класової теорії К.Маркса.
36. Охарактеризуйте ідеї М.Вебера щодо соціальних класів.
37. Проаналізуйте суть теорії класів в сучасній соціології (Е.Райт, Дж.Голдторп, П.Бурдьє, Е.Гіденс).
38. Охарактеризуйте соціальний склад вищого правлячого класу в сучасних високорозвинених країнах.
39. Розкрийте суть основних концепцій середнього класу в сучасній соціології.
40. Охарактеризуйте соціальний склад нижчих прошарків в стратифікаційній системі сучасних високорозвинених суспільств.
41. Окресліть соціологічні засади вивчення бідності населення в сучасному світі.
42. Розкрийте суть поняття «маргінальність» та наведіть приклади маргінальних груп в сучасному суспільстві.
43. Охарактеризуйте соціальну структуру суспільств радянського типу.
44. Окресліть ваше ставлення до ідеї безкласового суспільства.
45. Поясніть, що дають знання про стратифікаційні процеси в суспільствах радянського типу соціологам, які вивчають соціальну структуру сучасного українського суспільства.
46. Розкрийте суть твердження: «Відкрите суспільство – суспільство рівних можливостей».
47. Визначить особливості соціальної трансформації українського суспільства на сучасному етапі.
48. Охарактеризуйте відомі Вам праці українських соціологів, які вивчають соціальну структуру сучасного українського суспільства.
49. Назвіть критерії виділення соціально-демографічних груп та охарактеризуйте специфіку соціально-демографічної структури сучасного українського суспільства.
50. Розкрийте особливості статево-вікової структури сучасного українського суспільства.
51. Назвіть та проаналізуйте вияви гендерної нерівності в Україні.
52. Охарактеризуйте молодь як специфічну соціально-демографічну групу.
53. Охарактеризуйте рівень народжуваності, смертності, шлюбності в сучасній Україні.
54. Проаналізуйте найважливіші напрями демографічної політики України на сучасному етапі.
55. Охарактеризуйте національно-етнічну структура сучасного українського суспільства.
56. Назвіть та охарактеризуйте основні етапи процесу формування регіональної етнічності в Україні.
57. Дайте характеристику основних спільнот національно-етнічної структури.
58. Визначить вплив міграційних процесів на національно-етнічну структуру сучасної України.
59. Чи існує національно-етнічна нерівність в сучасному українському суспільстві ? Аргументуйте вашу відповідь.
60. Поясніть історичну зумовленість соціально-поселенської структури українського суспільства.
61. Розкрийте суть поняття та охарактеризуйте типи соціально-територіальних спільнот.
62. Дайте характеристику адміністративно-територіальних, регіональних та поселенських спільнот.
63. Окресліть основні проблеми, які вивчає соціологія міста.
64. Окресліть основні проблеми, які вивчає соціологія села.
65. Визначить відмінності між життям в селі та в місті.

66. Проаналізуйте соціальні проблеми та перспективи розвитку сіль в сучасній Україні.
67. Охарактеризуйте основні процеси, які впливають на зміни соціально-поселенської структури сучасної України.
68. Прокоментуйте погляди Е.Гіденса на класи в сучасних західних суспільствах.
69. Поясніть, які зміни відбуваються в класовій структурі сучасних високорозвинених суспільств.
70. Окресліть проблематику досліджень класової структури сучасного українського суспільства.
71. Розкрийте суть соціально-професійної структури як ієрархічної системи статусних характеристик.
72. Проаналізуйте зміни в класовій структурі сучасного українського суспільства.
73. Розкрийте суть наукових дискусій щодо елітних груп в сучасному українському суспільстві.
74. Поясніть суть суб'єктивного та об'єктивного підходу до вивчення середнього класу в соціології.
75. Окресліть структуру середнього класу в Україні, використовуючи поняття «старий» та «новий» середній клас.
76. Охарактеризуйте основні варіанти емпіричного визначення середнього класу: за професійним статусом, за економічним статусом (дохід та споживчі стандарти), за самоідентифікацією.
77. Проаналізуйте характерні особливості українського середнього класу: розмір і джерела доходу, матеріальний добробут, форми дозвілля, задоволеність різними аспектами життя, економічні та політичні погляди, громадська активність.
78. Поміркуйте, чи можлива однозначна відповідь на запитання: «Чи існує в сучасній Україні середній клас?». Поясніть Вашу думку.
79. Наведіть відомі Вам визначення поняття «бідність». Поясніть, в чому полягає суть відмінності між ними.
80. Охарактеризуйте визначення проявів бідності в документах ООН у співвідношенні до реалій сучасного українського суспільства.
81. Охарактеризуйте особливості проблеми бідності в Україні.
82. Поясніть, в чому полягає проблема бідності зайнятого населення в Україні. Які її соціальні наслідки?
83. Окресліть суть державних програм боротьби з бідністю в сучасних високорозвинених країнах.
84. Окресліть суть соціальної політики в сучасній Україні щодо боротьби з бідністю.
85. Чи можна твердити, що для України характерна ситуація паралельного існування двох різних соціальних структур? Обґрунтуйте Вашу відповідь.